

ŞAGIRD ŞƏXSİYYƏTİNİN İNKİŞAFINDA ƏMƏK HAZIRLIĞININ İMKANLARI

Şahrza Ağayev,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,
ADPU
E-mail:shahrza-a@mail.ru

Cəmilə Qarayeva,
BDU-nun Qazax filialının baş müəllimi

Rəyçilər: *ped.ü.fəls.dok.,dos. M.S. Kazımov,*
ped.ü.fəls.dok. L.N. Nağıyeva

Açar sözlər: *şəxsiyyət, əmək hazırlığı, informasiya cəmiyyəti, peşəseçmə, antropologiya, ziddiyyət, standartlar*

Ключевые слова: *личность, трудовая подготовка, информационное общество, выбор специальности, противоречие, стандарты*

Keywords: *personality, labor training, information society, choice of specialty, contradiction, standards*

Qloballaşma şəraitində cəmiyyətin inkişaf istiqaməti dəyişmiş, istehsal münasibətləri yeniləşmişdir. İnsan-cəmiyyət, cəmiyyət-bəşəriyyət, insan-insan ünsiyyətləri başqa müstəviyə keçirilmişdir. Belə olan təqdirdə insan fəaliyyətinin əsasını təşkil edən tərbiyənin bütövlükdə mahiyyətini özündə ehtiva edən əmək tərbiyəsi sisteminin yaradılmasına zəruri ehtiyac aktualıq kəsb edir.

Fərdin və cəmiyyətin tələbatını ödəmək üçün insanın məqsədyönlü, maddi (fiziki əmək) və qeyri-maddi (əqli əmək) fəaliyyəti olan əmək iqtisadi kateqoriya kimi istehsalat faktorlarından biri sayılır. Əmək hadisədirsə, əmək hazırlığı isə insanın mənəvi kamilliyini, maddi tələbatlarını təmin etməyə yönələn və onu ömrü boyu izləyən, səmərəli fəaliyyətə təhrik edən bilik və bacarıqlardır. Əmək tərbiyəsi hər bir insan üçün zəruri olan özünütərbiyə, yenidəntərbiyə, tərbiyənin məqsəd və vəzifələrinin, əməyə psixoloji, praktik və peşəseçmə hazırlığının, ümumilikdə şüurlu fəaliyyətin nəticəsinə düzgün münasibətin formalaşmasını təmin edir.

Əmək vasitəsi ilə insan özü ilə təbiət arasında münasibətləri tənzimləyir və şəxsiyyətyönlü edir. Əmək prosesində təbiəti dəyişməklə insan özünü də dəyişir, yeni imkanlarını üzə çıxardır.

Marksizm nəzəriyyəsinə görə, əmək insanın dünyaya bağlılığın ilk amilidir. Əmək hazırlığı prosesində insana məxsus digər fəaliyyət-

lər (təlim, oyun, ünsiyyət) arasında dil vasitəsi ilə əlaqələr yaranır.

Şagird şəxsiyyətinin inkişafında əmək hazırlığının imkanlarının öyrənilməsi bütün dövrlərdə aktualıq kəsb etmişdir. Sosial-iqtisadi şəraitdə informasiya cəmiyyətində yaşadığımız bir vaxtda məsələnin nəzəri və praktik cəhətdən tədqiqi məntiqi səciyyə daşıyır. Mövzunun mahiyyətində şagirdin şəxsi keyfiyyətə olan tələbatı ilə əmək hazırlığının imkanları arasında olan ziddiyyətin aradan qaldırılması üçün hərəkətverici qüvvənin yaranması dayanır. Prosesin optimal həllinə nail olmaq üçün insan, şəxsiyyət və əmək hazırlığı anlayışları ilə bağlı olan dəyişikliklərin qarşılıqlı əlaqələrini şərtləndirməyi vacib sayırıq.

İnsan nə deməkdir? Bu suala fəlsəfə, antropologiya, psixologiya və sosiologiya kimi bir çox elmlər həmişə cavab verməyə çalışsalar da mütləq həqiqəti açə bilməmişdir.

İlk növbədə insan bioloji varlıqdır. O, bioloji təsnifata görə «Homo Sapiens» (ağıllı insan) növünə daxildir. Bioloji növ kimi xüsusi bədən quruluşuna ,müəyyən anatomik-fizioloji imkanlara malikdir. Həmin imkanlar bu növün şəxsiyyətə çevrilməsini reallaşdırır. Demək insan öz təbiəti etibarilə bioloji olduğu halda, mahiyyət etibarilə sosialdır. İnsanı fərqləndirən xüsusiyyətlərdən biri ondan ibarətdir ki, o, özünün subyektiv aləmində gedən prosesləri dərk edir.

İnsanı bioloji varlıq olaraq psixoloji keyfiyyətlərini fərd, sosial varlıq kimi psixoloji keyfiyyətlərini isə şəxsiyyətində ifadə edilir.

Fərd insan nəslinin özünəməxsus ümumi, spesifik cəhətləri özündə birləşdirən ayrıca nümayəndəsi olub özünü göstərir. Fərd - özünəməxsus psixoloji xüsusiyyətləri olan, heç kəsə oxşamayan təbii varlıqdır. Fərd özündə bioloji, sosial və psixi tərəfləri ehtiva edir. İnsan fərd kimi doğulur, cəmiyyətdə müəyyən sosial keyfiyyətlər kəsb edir və əmək hazırlığı ilə bağlı fəaliyyəti nəticəsində şəxsiyyətə çevrilir. İnsanlar gözlərinin rənginə, səslərinin tembrinə, barmaq izlərinə və şəxsiyyətlərinin xarakteristikasına görə bir-birlərindən fərqlənirlər. Şəxsiyyət anlayışının mürəkkəbliyi bir sıra amillərlə bağlıdır:

-İnsan şəxsiyyəti maddi və toxunula bilən, şəraitin, imkanların təsiri altında formalaşır.

-İnsan şəxsiyyəti bir sıra amillərin təsirinə məruz qalsa da yalnız onlardan asılı şərh olunmur.

-İnsan davranışının səbəb-nəticə əlaqələrinin şəxsiyyətin mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi barədə çoxlu nəzəriyyə və konsepsiya mövcud olsa da, bunların «şəxsiyyət» anlayışını şərh etməsi ziddiyyətlidir.

-Şəxsiyyət yalnız o zaman insanın əsası kimi şərh oluna bilər ki, antropologiya haqqında biliklər onun öz təbiətini anlamaq səviyyəsinə yüksəlmiş olsun.

“Şəxsiyyət” sözü Azərbaycan, rus və ingilis dillərində maraqlı və faktiki olaraq eyni etimologiyaya malikdir. Azərbaycan dilində «şəxsiyyət» sözü öz əsasını ərəb sözü olan “şəxs” sözündən götürmüş və hər hansı bir konkret şəxsi, simanı bildirir. Rus dilində “şəxsiyyət” (личность) sözü də “liüo”, «liçina» (üz, sifət) sözləri ilə bağlıdır. İngilis dilində «şəxsiyyət» mənasını ifadə edən «*personality*» sözü öz əsasını iki latın sözündən – «per» və «sona» sözlərindən götürmüşdür («vasitəsilə danışır» mənasını ifadə edir). Qədim Yunanıstanda və Rim imperiyasında bu söz teatr tamaşasında aktyorun «maskası» şəklində özünü bürüzə vermişdir. Adətən, səhnə hərəkətindən asılı olaraq «maska» dəyişilir, aktyor rola daxil olur. Lakin, yalnız xeyli vaxt keçdikdən sonra «persona» sözü hazırki dövrdə daşdığı mənə yükünü daşımağa başlamış, «*personality*» – «şəxsiyyət» mənasında işlənməyə başlanmışdır.

Sadə təhlildən aydın olur ki, insanın şəxsiyyəti müəyyən mənada onun siması, sifətidir. İnsan özünün xətləri, formaları, çevrəsi və digər xüsusiyyətləri əsasında başqasından fərqlənir. Təsədüfi deyildir ki, şəxsiyyəti eyniləşdirməklə bağlı bütün sənədlərdə insan sifətinin (üzünün) şəkli olması tələb edilir. İnsan şəxsiyyəti onun «ruhunun» və bütün psixi təzahürünün «sifətidir».

Demək, şəxsiyyət fərdin özünü cəmiyyətlə eyniləşdirməsinə imkan verən davamlı fiziki və psixi xarakteristikasının cəmindən ibarət olub onun ömür boyu öyrənməyə, təlim-tərbiyəyə, əmək hazırlığına ehtiyacı vardır. Burada təlimin təhsilverici funksiyası yəni bilik, bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması təmin olunur.

Bilik – elmin təbiət, cəmiyyət və təfəkkürə aid fakt, məlumat, anlayış, qanun, qayda, nəzəriyyələrin anlanmasına, hafizədə saxlanması və yenidən təsviri olub, bacarıq və vərdişlərin formalaşmasına yönəldilir.

Bacarıq - biliklərə əsaslanaraq hər hansı əməliyyatları yerinə yetirmək qabiliyyəti ilə şərtlənərək, əqli və praktik fəaliyyət uzlaşdırılaraq aydın dərk olunmuş məqsədə doğru yönəldilir.

Vərdiş şüurlu fəaliyyətin avtomatlaşdırılmış komponenti kimi, dəfələrlə təkrar etməklə bilik və bacarıqlar dəqiq yerinə yetirilir.

Tədris prosesində şagirdlərin əmək hazırlığının nəzəri və praktik problemlərinin həlli qazanmış olduqları biliyin bacarıqda ifadə etmək qabiliyyətlərini inkişaf etdirməklə, onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına və cəmiyyətdə layiqli vətəndaş olmasına təminat verir. Bu aktual məsələ kimi sosial-iqtisadi əhəmiyyət daşıyaraq elmi-nəzəri və pedaqoji-psixoloji cəhətdən tədqiqinə həmişə zərurət olmuşdur. Problemin ilkin məqsədyönlü, planlı və mütəşəkkil tədqiqi məktəbə hazırlıq dövrü daxil olmaqla, ibtidai təhsildən başlayır.

İbtidai siniflərdə şagirdlərin əmək hazırlığının nəzəri və praktik problemləri dedikdə ilk növbədə pedaqoji əsaslarla tədris prosesində qazanılan biliyin əməli tətbiqinə kömək edən və ona mane olan amillərin müəyyənəşdirilməsi, optimal çıxış yollarının tapılması başa düşülür. Şagird biliyə yiyələnəndə onun bacarıq və vərdişləri formalaşır. Bacarıq və vərdiş fəaliyyətdə olan bilik deməkdir. Praktik əhəmiyyət kəsb etməyən bilik faydasız olub tərbiyə prosesində

Şagird şəxsiyyətinin inkişafında əmək hazırlığının imkanları

əsas hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış edən daxili və xarici ziddiyyətlərlə özünü göstərir.

Xarici ziddiyyətlər cəmiyyətin tələbləri ilə şəxsiyyətin imkanları və tərbiyə səviyyəsi arasındakı ziddiyyətlərlə bağlıdır. Şagird cəmiyyətin (məktəbin, ailənin) tələblərini ödəmək üçün öz imkanlarını (biliyini, bacarığını, psixi qüvvələrini) işə salır. Nəticədə müəyyən müddətdən sonra cəmiyyətin tələblərinə uyğun hərəkət etməyi öyrənir, yeni keyfiyyətlərə yiyələnir.

Əsas daxili ziddiyyət şagirdin tələbatları ilə onları ödəmək imkanı arasındakı uyğunsuzluqdur. Şagird əmək hazırlığı prosesində öz tələbatını ödəmək üçün yeni yollar axtarır. Müvafiq vasitələrə, üsullara, əməliyyatlara (texnologiyalara), biliyə və bacarığa yiyələnir. Beləliklə, öz tələbatını ödəyərək, tələbatla imkan arasında ziddiyyət aradan qalxır. Lakin təmin olunmuş tələbat zəminində bu proses davamlı şəkildə alır. Yeni tələbatlar və ziddiyyətlər yaranır. Əmək hazırlığı zamanı şagirdin fiziki və əqli fəaliyyəti onun tədrisən həyatı, ünsiyyətdə olanları, özünü dərk edir, yeni-yeni təsəvvürlərə yiyələnir. Onun motivləri, əxlaqi keyfiyyətləri, mənlilik şüuru inkişaf edir, şəxsiyyət kimi formalaşır.

Ümumtəhsil məktəblərində kurikulumun (təhsil proqramı) tətbiqində bilik və fəaliyyətin standartları əsasında mənimsədilməsi və dəyərləndirilməsi şagird şəxsiyyətinin əmək hazırlığı baxımından keyfiyyət göstəricilərinin sistemli olaraq izləməyə imkan verir.

IV sinif: "Texnologiya" fənni üzrə aşağıdakı alt standartlar əsasında fikrimizi əsaslandırma bilirik.

-Emal texnologiyaları və vasitələri ilə bağlı kiçik təqdimatlar edir (1.1.1.).

-Məişət texnikalarından istifadə bacarıqları nümayiş etdirir (2.1.3.).

-Bitkilərin ətraf aləmdə rolu və əhəmiyyəti haqqında kiçik təqdimatlar edir (3.1.2.).

-Hazırlanacaq məmulatın texniki rəsmlərini və eskizlərini oxuyur (4.1.2.).

25 şagirddən ibarət olan sinifdə təqdim olunan standartlara uyğun təlim materiallarına müvafiq (bilik və fəaliyyət baxımından) idrak fəallığı təxminən eyni olduğu müəyyənləşdi. Qiymətləndirmədə 7 nəfər təsəvvürlərini çətinliklə izah edir (zəif), 10 nəfər təsəvvürlərini müəllimin köməyi ilə çatdırır (orta), 8 nəfər təsəvvürlərini sərbəst şərh edir (yüksək).

Qeyd olunan yanaşmanı ibtidai siniflərdə tədris olunan bütün fənlərə aid etmək olar. Burada idrak fəaliyyətinin keyfiyyəti başlıca amildir. İdrak obyektiv aləmin, onun qanunauyğunluqlarının və qanunun şagird (insan) beynində müəyyən məqsədə yönələn fəal inkişafıdır. İdrakın mənbəyi insanı əhatə edən xarici aləmdir. O insana təsir göstərir və onda müvafiq duyğular, təsəvvürlər, anlayışlar yaradır. L.S. Viqotski və onun əməkdaşları təlimlə əlaqədar baş verən əqli inkişafın iki səviyyəsini və zonasını müəyyən etmişlər. Bir səviyyəni inkişafın fəal, aktual zonası adlandırmışlar. Bu zonaya malik olan şagird gündəlik dərsləri, verilmiş təlim tapşırıqlarını müstəqil surətdə yerinə yetirir, özü başqasının köməyi olmadan dərstdə müvafiq materiallardan istifadə edir.

Əqli inkişafın ikinci səviyyəsində isə uşaq bir növ yaşlıların, müəllimin köməyi ilə daha yüksək nailiyyət əldə edə bilər. Viqotski yazır: bu onun yaxın inkişafını göstərir. Pedaqoji əmək elmi əsaslarla qurulmalıdır. Pedaqoji fəaliyyət əmək prosesidir. Pedaqoji prosesin obyektini inkişafda olan şəxsiyyətdir, şagird kollektividir. Pedaqoji əməyin obyektinə mürəkkəblik, sistemlilik, özünü-nütənzimləmə xasdır. Şagirdlərin formalaşması pedaqoji əməyin predmetini təşkil edir. Pedaqoji prosesdə pedaqoji əməyin məhsulu yaradılır.

Əmək hazırlığının nəzəri və praktik cəhətdən vəhdətinin şagirdlərin təlim fəaliyyətində tərbiyə olunması onlarda qazanmış olduqları nəticələrə düzgün münasibət formalaşdırır, psixoloji cəhətdən əməyə və şüurlu şəkildə peşəyə istiqamətləndirir.

İntellektuallığın yüksəlməsi tələbatı qloballaşan dünyada yaşadığımız əsrin mühüm ehtiyac duyduğu problemdir. Bu baxımdan kiçik yaşlı məktəblilərin əmək hazırlığının nəzəri və praktik cəhətdən həllinə təminat verən təhsil proqramı (kurikulum) çərçivəsində «Texnologiya» fənnin məzmun xətlərinin (emal texnologiyaları, texnika elementləri, məişət mədəniyyəti, qrafika) standartları üzrə nəzəri və praktik bilik qazanmaları dövlət tələbi olub, onun pedaqoji əsaslarının real modelinin qurulmasına ehtiyac vardır. Bu məqsədlə aşağıdakı tələblərin həyata keçirilməsinə zərurət vardır:

-Öyrənmə texnologiyası ilə bağlı nəyi və hansı həcmdə öyrətmək (təlimin məzmunu-kurikulum);

-öyrənəni necə öyrədirik (təlimin üsulları, pedaqoji prosesin təşkili və təlim texnologiyaları);

-öyrənəni hansı şəraitdə öyrədirik (öyrədicə mühit, tədris prosesinin təşkili və təlim-tərbiyə prosesinə təsir edən amillər);

-öyrənmə prosesinin durumu, onun nəticəsinin göstəriciləri və proqnoz (pedaqoji prosesin bütün komponentləri barədə məlumatlar-monitorinq və qiymətləndirmə).

Təlim fəaliyyəti şagirdin sosial-iqtisadi prosesdə zəruri olan bilik, bacarıq və vərdişlərə yiyələnməsi ilə yanaşı, eyni zamanda onun özünün psixi proseslərini idarə etmək, həll ediləcək məsələlərlə əlaqədar işləri və əməliyyatları, vərdiş və təcrübəni qazanmaq, təşkil etmək və istiqamətləndirmək kimi keyfiyyətləri təşəkkül etdirir. Bununla da təlim şagirdi əməyə hazırlayır.

İbtidai sinif şagirdlərinin əmək hazırlığının nəzəri və praktik problemlərinin həlli pedaqoji-psixoloji əsaslarının tədris prosesində düzgün tətbiqi ilə şərtlənərək, onların əqli və fiziki inkişafını formalaşdırır, yeni sosial-iqtisadi şəraitdə müstəqil həyata, yaradıcı düşüncə və aktiv fəaliyyət nəticəsində müxtəlif situasiyalara asanlıqla uyğunlaşmalarını reallaşdırır, qabiliyyətlərini həyata keçirir və fəaliyyətlərini təşkil edir, şəxsiyyət kimi ahəngdarlığını təmin edir. Qeyd olunan metodoloji tələblər şagird şəxsiyyətinin formalaşmasında əmək hazırlığının pedaqoji əsaslarını və ümumilikdə mahiyyətini əks etdirir.

Əmək hazırlığı təlim prosesində şagirdlərin tərbiyəvi təsir şəraitində psixi fəaliyyətlərinin qanunauyğunluqlarını, onların şəxsiyyət kimi formalaşmasına imkan yaradan təsirlərin mexanizmləri də öyrənilir.

Əmək təliminə psixoloji hazırlıq şəxsiyyətin formalaşmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şagirdlərin düzgün formalaşmasına imkan verən əsas şərt tərbiyə prosesində zehni və praktik işlərin qarşılıqlı əlaqəsini təmin edən fəaliyyət növlərinin təşkil edilməsidir. Məsələn, fəaliyyətin rəsm, gil işi, applikasiya, parça üzərində iş kimi növlərində, şagird öz fəaliyyətini, onun gedişini, əldə etdiyi nəticəni təhlil etmək, özünə qiymət vermək bacarığını mənimsəyir.

Mirvarid Dilbazinin "Əməkdir mənim adım" şerində verilən bədii nümunə mövzu ilə bağlı deyilənlərin məntiqi təsdiqi kimi dəyərləndirilməlidir. Müəllif bir mənalı olaraq oxucunu

öz səxsində yalnız əməklə yüksəldiyini, əməyin ona xoşbəxtlik və səadət gətirdiyini, əməksiz yaşaya bilmədiyini göstərir:

*İnci mirvari deyil,
Əməkdir mənim adım.
Həyatımda bir gün də
Əməksiz yaşamadım.
Odur ancaq ən yaxın,
Əziz doğma sandığım,
Ağır zamanlarımda
Hər vaxt arxalandığım.
Evimin, ailəmin
Odur bəxtiyarlığım.
Əməkdir mənim adım.*

Pedaqoji proses baxımından K.D. Uşinikin "Tərbiyə insanı xoşbəxt etmək istəyirsə, onu əməyə hazırlamalıdır" fikri şəxsiyyətyönlü yü özündə əks etdirir.

Əmək hazırlığı prosesində tərbiyə şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılmasına yönəldilmiş xüsusi fəaliyyət sahəsi olub daxili və xarici amillərin təsiri altında baş verir.

Əmək hazırlığı ilə şərtlənən şagird şəxsiyyətinin və onun formalaşmasına təsir edən amillərin öyrənilməsi tərbiyə prosesinin idarə edilməsinin mühüm cəhətlərindəndir.

Görkəmli psixoloq S.L. Rubişteyn göstərir ki, "Uşaqları tərbiyə edə - edə və öyrədə - öyrədə öyrənmək lazımdır ki, onları öyrənə - öyrənə şəxsiyyət kimi formalaşdıraraq və öyrədək". Müəllim və tərbiyəçi hər hansı əmək hazırlığı ilə əlaqədar tərbiyəvi tədbir həyata keçirilməzdən əvvəl öyrənilən şagirdin xüsusiyyətlərini müəyyən etməli, işini ona müvafiq olaraq reallaşdırmalıdır. Yəni tələb və imkan arasında uyğunluq müəyyənləşdirilməli, ziddiyyət aradan qaldırılmalıdır.

Fərdi psixologiyanın yaradıcısı olmuş Alfred Adler şəxsiyyətin formalaşmasına təsir edən üç mühüm münasibəti məhz əmək hazırlığı prosesində reallaşmış olur:

-Özünün gücsüzlüyünü hiss etmək;
-təkmilləşməyə, üstünlük əldə etməyə cəhd;
-birgəlik hissi və ya sosial hiss.

Müasir psixologiyada belə bir cəhət əsas götürülür ki, şəxsiyyət öz fəallığını ətraf aləmlə qarşılıqlı təsir prosesində fəaliyyətdə özünü göstərir. Şəxsiyyətin formalaşmasının mənbəyini onun tələbatı təşkil edir. Bu baxımdan öyrənə-

Şagird şəxsiyyətinin inkişafında əmək hazırlığının imkanları

nin həmişə əmək hazırlığına böyük tələbatı vardır. Təhsil müəssisələrində həyata keçirilən fənlərin hər biri öyrənmənin əmək hazırlığı üçün müəyyən vasitə olub tələbləri təmin etməyə imkan yaradır, ziddiyyətləri aradan qaldırır.

Təlim tərbiyənin müvəffəqiyyətli həlli, yeniyetmə şəxsiyyətinin formalaşması, onların yeni iqtisadi, siyasi, sosial münasibətlər sisteminə daxil olması müəllimin peşə ustalığından, mənəvi mövqeyindən, fərdi psixoloji xüsusiyyətlərindən asılıdır.

Şagird şəxsiyyətinin formalaşmasında müəllimin peşə səviyyəsi, səriştəsi və qabiliyyətləri müstəsna əhəmiyyət daşımaqla yanaşı, pedaqoji təsir metodlarından (inam, təqlidmə, təmrinlər və öyrətmə, təlim, stimullaşdırma, yoxlama və qiymətləndirmə) integrativ olaraq faydalanmaq məqsədəuyğundur.

"Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda deyilir: "Azərbaycan dövləti qarşısında öz məsuliyyətini dərk edən, xalqının milli ənənələrinə və demokratiya prinsiplərinə, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət edən, vətənpərvərlik və azərbaycançılıq ideyalarına sadıq olan, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş və şəxsiyyət yetişdirmək" təhsilin əsas məqsədidir.

Prof. A.N. Abbasov əmək tərbiyəsinin vəzifələrini müəllifi olduğu "Pedaqogika" dərsliyində aşağıdakı kimi dəqiqləşdirmişdir:

-Əməyə psixoloji və praktik hazırlıq.

-Əmək adamlarına hörmət hissləri tərbiyələndirmək.

Şagird şəxsiyyətinin inkişafında əmək hazırlığının imkanları qeyri xətti olub kompleks səciyyə daşıyır." Əl beş barmaqdı, hərəsi bir boyda" Azərbaycan atalar sözlünə istinadən deyə bilərik ki, şagird şəxsiyyətinin inkişafında əmək hazırlığının geniş imkanları var, ancaq hər kəsin idrak qabiliyyətinə görə.

Problemin aktuallığı. İnformasiya cəmiyyətində yaşadığımız bir vaxtda insan kapitalı anlayışı öz mahiyyətinə görə qlobal səciyyə daşıyır. Bu baxımdan böyüməkdə olan yeni nəslin şəxsiyyət kimi formalaşmasında əmək hazırlığının imkanlarından faydalanmaq vacibdir.

Problemin yeniliyi. Mövzu ilə əlaqədar məsələnin mahiyyətinə müasir kontekstdən yanaşılmışdır. Şəxsiyyətin formalaşmasının əmək hazırlığından asılılığının tələb və imkanlarına elmi şərh verilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Pedaqoji prosesdə şagird şəxsiyyətinin inkişaf dinamikasının təlim nəticələrinə görə sistemli öyrənilməsində istifadə ediləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı: Qanun, 2009.
2. Z.İ. Qaralov. Tərbiyə. 3 cildə. 1-ci cild. Bakı: Pedaqogika, 2003.
2. A.N. Abbasov. Pedaqogika. Bakı: Mütərcim, 2013.
3. H.M. Əhmədov. Pedaqogika. Bakı: ABU, 2006.
4. Ş. Ağayev. İbtidai sinif şagirdlərinin əməyə hazırlanması. Bakı: "MM-S", 2015.
5. Ş. Ağayev, S. Rzayeva. Məktəbəqədər kurikulum: nəzəriyyə və təcrübə. Bakı: "MM-S", 2017.

Ш. Агаев, С. Гараева

ВОЗМОЖНОСТИ ТРУДОВОЙ ПОДГОТОВКИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧЕНИКА

РЕЗЮМЕ

В статье повествуется о важности использования трудовой подготовки в развитии личности ученика. Автор подчеркивает необходимость трудового воспитания в самовоспитании, перевоспитании каждого человека, рассматриваются цель и задачи воспитания. Освящаются вопросы психологической подготовки к труду, практической подготовке, выбору специальности, формированию правильного отношения. Сложность понятия личности связано с рядом факторов. При внедрении курикулов (образовательных программ) в общеобразовательных школах усвоение и оценивание личности ученика на основе стандартов знаний и деятельности с точки зрения трудовой подготовки позволяет системно отслеживать показатели качества.

Sh. Agayev, S. Garaeva

OPPORTUNITIES FOR LABOR TRAINING IN THE DEVELOPMENT OF THE PUPIL PERSON

SUMMARY

The article tells about the importance of using labor training in the development of the student's personality. The author emphasizes the necessity of labor education in the self-education, re-education of each person, the goal and tasks of upbringing are considered. Questions of psychological preparation for work, practical training, choice of a specialty, formation of the right attitude are consecrated. The complexity of the concept of personality is associated with a number of factors. When introducing curricula (educational programs) in general education schools, the assimilation and evaluation of the student's personality based on knowledge and activity standards from the point of view of labor training makes it possible to systematically monitor quality indicators.

Redaksiyaya daxil olub: 09.01.2018